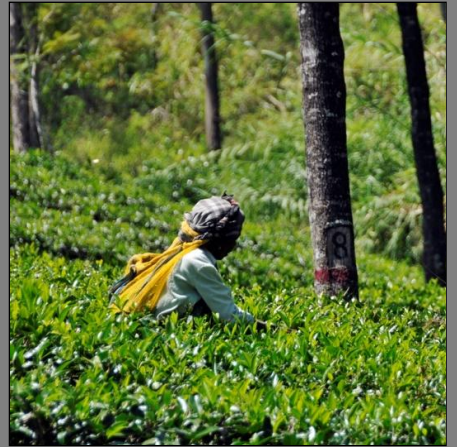

Dünya Çay Sektörü İnceleme ve Ağ Oluşturma Projesi

Sri Lanka
16-21 Şubat 2015

Hazırlayanlar

Fatih Özdemir
DOKA Rize Koordinatörü

Hasan Önder
RTB Genel Koordinatörü

İçindekiler

1. Giriş.....	2
2. Sri Lanka Hakkında Genel Bilgiler	2
2.1. Coğrafi Konum	2
2.2. Siyasi ve İdari Yapı	3
2.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı	3
2.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre	4
3. Çalışma Ziyareti Programı.....	5
3.1. Ceylon Ticaret Odası Ziyareti	5
3.2. Stassen Exports (Pvt) Ltd ile görüşme	6
3.3. Watawala Plantations (Pvt) Ltd ile görüşme	7
3.4. Sri Lanka Plantasyon Bakanı ile görüşme	8
3.5. Çay Butiği ziyareti	9
3.6. Çay İhracatçıları Birliği ile toplantı.....	10
3.7. Türkiye Sri Lanka Büyük Elçisi ziyareti	11
3.8. Sri Lanka Çay Araştırma Enstitüsü ile görüşme	11
3.9. Waltrim Çay fabrikası ziyareti.....	13
3.10. Ceylon Çay Müzesi ziyareti	14
3.11. Radugannawa Çay fabrikası ziyareti	15
4. Görüş ve Öneriler	15-18

1. Giriş

Türk çay sektörünün uluslararası ağ oluşturmasına katkıda bulunulması ve diğer ülkelerdeki uygulamaların yerinde görülmesi amacıyla 16-21 Şubat 2015 tarihlerinde Sri Lanka'ya çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Programı gerçekleştiren 7 kişilik delegasyon Çaykur Genel Müdürü İmdat Sütüoğlu, Rize Ticaret Borsası'ndan Başkan Mehmet Erdoğan, RTE Üniversitesi Rektörü Hüseyin Karaman, Yönetim Kurulu üyesi Hasan Uzun, Genel Koordinatör Hasan Önder, Tescil Sorumlusu Yusuf Ak ve DOKA Rize koordinatörü Fatih Özdemir'den oluşmaktadır.

Sri Lanka'nın Türkiye Büyükelçiliği'nin destek verdiği organizasyonda Büyükelçi Bharathi Wijeratne'de bazı görüşmelerde delegasyona eşlik etmiştir.

Çalışma ziyaretine ilişkin hazırlanmış olan bu raporun sonraki kısımları Sri Lanka hakkında genel bilgiler, Çalışma ziyareti programı, görüş ve öneriler bölümlerinden oluşmaktadır.

2. Sri Lanka Hakkında Genel Bilgiler

2.1. Coğrafi Konum

Hindistan'ın 31 kilometre güneyinde Hint Okyanusu'nda yer alan Sri Lanka, Güney Asya'da, bir ada devletidir. 1972 yılından önce Seylan olarak bilinen ülke, 65.610 km² yüzölçümüne ve yaklaşık 21 milyon nüfusa sahiptir. 1.340 km'lik sahil şeridine sahip olan ülke, coğrafi olarak bir ada olduğundan herhangi bir kara komşusuna veya kara sınırına sahip değildir. Sri Lanka'nın Kuzeybatı'da Mannar Körfezi ve Palk Boğazı vasıtasıyla Hindistan'la, Güneybatı'da ise Maldivlerle karasuları sınırı vardır. Ülke, Batı Asya ile Güneydoğu Asya arasındaki ana deniz rotaları üzerinde yer alması ve derin doğal limanları nedeniyle, antik İpek Yolu üzerinde önemli bir durak olduğu eski tarihlerden beri stratejik bir konuma sahiptir.

2.2. Siyasi ve İdari Yapı

Sri Lanka 133 yıl İngiliz Egemenliği'nde kaldıktan sonra 4 Şubat 1948 tarihinde bağımsızlığına kavuşmuş ve 22 Mayıs 1972 tarihinde ismi Seylan'dan Sri Lanka'ya çevrilmiştir. Sri Lanka, liberal ekonomiye sahip, çok partili ve demokratik geleneklere uygun olarak seçilen Hükümetlerle yönetilen bir cumhuriyettir.

1983 yılında Hükümet ile ayrılıkçı Tamil Elam Özgürlük Kaplanları (LTTE) terör örgütü arasında çıkan iç savaş, Hükümet'in askeri mücadeleyi kazandığı 2009 yılında sona ermiştir.

Sri Lanka'da yönetim erki geniş icra yetkilerine sahip, 6 yılda bir halk oylamasıyla işbaşına gelen Cumhurbaşkanı ile Başbakan ve kabinesi tarafından paylaşılmaktadır. Cumhurbaşkanı, Devlet Başkanlığı ve Hükümet Başkanlığı görevlerini birlikte icra etmektedir. Başbakan'ın görevi ise icraata yönelik olmaktan ziyade daha çok semboliktir. Kabine, Devlet Başkanı tarafından Başbakan'a danışılarak atanmaktadır.

Son olarak 8 Ocak 2015 tarihinde Cumhurbaşkanlığı seçimleri düzenlenmiş olup, Maithripala Sirisena yeni Cumhurbaşkanı olarak 9 Ocak 2015 tarihi itibarıyla göreve başlamıştır.

Halk oylamasıyla seçilen Sri Lanka Parlamentosu 225 üyeye sahiptir ve görev süresi 6 yıldır. Son seçimler 2010 yılında yapılmıştır. Parlamento seçimlerinin erken seçim yapılarak Haziran 2015 içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Ülke yönetim bakımından 9 bölgeye bölünmüştür. Bu bölgeler Merkez, Doğu, Merkez Kuzey, Kuzey, Kuzey Batı, Sabaragamuwa, Güney, Uva ve Batı Bölgeleri'dir. Ülkenin mevcut idari yapısı, yıllardır süregelen âdemi-merkeziyet talepleri sonucunda 1978 Anayasası'nda 1987 yılında yapılan değişiklikle şekillendirilmiştir.

2.3. Nüfus ve İşgücü Yapısı

Sri Lanka Nüfus ve İstatistik İdaresi tahminlerine göre ülkenin nüfusu 20,48 milyon olmuştur ve nüfus artış hızı %1,0 düzeyindedir. Ülke nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Nüfusun yaş gruplarına dağılımına şu şekildedir: 0-14 yaş grubu nüfusun %35,2'sini, 15-54 yaş grubu nüfusun %60,5'ini, 55 ve üstü yaş grubu nüfusun %4,3'ünü oluşturmaktadır. Sri Lanka'da nüfusun kentleşme düzeyi düşüktür. Nüfus ve İstatistik idaresi tahminlerine göre nüfusun yaklaşık %80'i kırsal bölgelerde, %20'si civarı da kentlerde yaşamaktadır. Sri Lanka kilometre başına 312 kişi nüfus yoğunluğuna sahiptir.

Sri Lanka çok kültürlü bir ülkedir. Ülke nüfusunun %73,9'unu Sinhalalar, %12,7'sini Sri Lanka Tamilleri, %5,5'ini Hint Tamilleri, %7,1'ini Moorlar ve kalan %0,8'ini diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Sri Lanka nüfusunun dini dağılımına bakıldığında ise: Nüfusun %69,3'ünü Budistlerin, %15,5'ini Hinduların, %7,6'sını Müslümanların, %7,6'sını Hristiyanların ve %0,1'ini diğer dini grupların oluşturduğu görülmektedir.

Sri Lanka'da toplam işgücü 2013 yılı dünya bankası verilerine göre 8,3 milyon kişidir, işsizlik oranı %4,4'dir. Diğer taraftan, 15-34 yaş arasındaki işsizlik oranı %19,5 ve kadınların işgücüne katılım oranı %35,6 gibi düşük bir rakamda kalması odaklanılması gereken alanlardır.

2.4. Doğal Kaynaklar ve Çevre

Sri Lanka coğrafi şeklinden ve konumundan dolayı eski dönemlerden beri "Hint Okyanusu'nun İncisi" olarak adlandırılmaktadır. Ada tropik ormanlar ve daha birçok farklı doğa karakteristiklerini bir arada barındırmaktadır. Ülkedeki 103 nehirden en uzununu 335 kilometre boyunca uzanan Mahaweli Nehri'dir. Bu karasular aynı zamanda en yüksek 263 metre olan, 10 metreden yüksek 51 adet doğal şelale oluşturmaktadır. Sri Lanka aynı zamanda 45 haliç ve 40 lagüne de ev sahipliği yapmaktadır. Ülkenin kıyı kesimi ve bitişiğindeki karasal sular mercan resifleri, sığ kıyı ve haliç su yosunu yatakları gibi verimli deniz ekosistemlerine sahiptir. 7.000 hektarlık alana yayılan mangrove ormanları (ekosistemi), 2004 yılında yaşanan Hint Okyanusu Tsunamisi sırasında adaya ulaşan dalgaların kırılmasında hayati bir rol oynamıştır.

Sri Lanka feldspat, grafit, silisyum (silika), kaolin, mika, toryum ve ilmenit gibi mineraller açısından zengindir. Mannar Körfezi'nde varlığı kanıtlanmış petrol rezervleri mevcuttur ve arama-çıkarma faaliyetlerine önümüzdeki dönemde başlanması beklenmektedir. Ülkenin bir diğer önemli varlığı değerli taşlardır. Özellikle mavi safir taşında Sri Lanka uluslararası bir üne sahiptir.

Sri Lanka doğal çeşitliliğe, tropik ormanlara ve muson bölgesinde yer almasından dolayı zengin su kaynaklarına sahip olmasına rağmen ciddi bazı çevre sorunları yaşamaktadır. Bu sorunların başında, aşırı kesim nedeniyle ülkenin orman örtüsünün hızla tüketilmesi ve su kaynaklarının endüstriyel atıklar ve kanalizasyon sularıyla kirletilmesi gelmektedir. Sri Lanka'nın kapsamlı ve iyi hazırlanmış bir çevre mevzuatı ve imzalayıp onayladığı pek çok uluslararası çevre anlaşması olmasına rağmen, tüm bu yasal çerçeve uygulama aşamasındaki sorunlar nedeniyle yeterince etkili olamamaktadır. Türkiye ile Ticaret

Sri Lanka'ya ihracatımız 2013 yılında 36,7 milyon dolar iken 2014 yılında %41,6 artarak 52 milyon dolar olmuştur. Sri Lanka'dan ithalatımız ise 2013 yılında bir önceki yıla göre %7,8 oranında artarak 91 milyon dolara yükselmiştir. İthalatımız 2014'de %7,7 oranında artarak 98,2 milyon dolar olmuştur.

Sri Lanka'ya ihracatımızdaki en yüksek pay sırasıyla kuru baklagiller (8,7 milyon dolar), mayalar ve cansız diğer tek hücreli mikroorganizmalar (3,2 milyon dolar), Sentetik devamsız liflerden diğer dokunmuş mensucat (3 milyon dolar) ürünlerine aittir.

Sri Lanka'dan ithalatımızda en yüksek paya sahip üç ürün ise Suni devamsız liften iplikler (14,1 milyon dolar), örme eldiven (7,6 milyon dolar), çay (6,5 milyon dolar) şeklindedir.

3. Çalışma Ziyareti Programı

3.1. Ceylon Ticaret Odası Ziyareti

Ceylon Ticaret Odası, Sri Lanka ticaret kanunları çerçevesinde çay, kauçuk, baharat ve benzeri ürünlerin satışlarına ilişkin müzayedeleri yönetmektedir. 1839 yılında kurulmuş olan Ticaret Odası'nda Salı ve Çarşamba günleri gerçekleştirilen müzayede satışlarının Dünya'nın tek orijinli en büyük müzayedesine olduğu belirtilmektedir.

Premium ürünler olarak ifade edilen beyaz çay, altın çay vb. ürünler haricindeki tüm çay satışları bu müzayede salonu üzerinden gerçekleştirilmektedir. Firmalar, kendi ürettikleri çayı ihraç etmek isteseler dahi öncelikle müzayedeye sunmak ve fiyat uygunsa oradan almak zorundadırlar. Her ne kadar zaman zaman kendi ürünlerini alamadıkları durumlar oluşsa da bundan zarar görmediklerine, sistemin ürünün değerinin düşmemesi ve makul fiyatlarla satılması için önemli olduğuna işaret etmektedirler. Diğer taraftan, denetim mekanizmaları ile sağlanan üründeki standardizasyon kendi ürünlerini

alamadıkları durumda bile yerine müzayededen başka ürün koyarak müşteri siparişlerini karşılamalarına olanak sağlamaktadır.

Bu sistemin en önemli katkısı ihracat tarafında yer almayıp sadece üretime odaklanmak isteyen firmalara satış ve tahsilat konusunda büyük kolaylıklar sunulması olarak gösterilebilir. Fabrikada üretilen çaya ilişkin numunelerin değerlendirilmesi ve müzayedede satışı ve ürün bedelinin üreticiye ödenmesini içeren sürecin

yaklaşık 15 günde tamamlanıyor olması hem fabrika sahipleri hem de çiftçiler için önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Müzayedede gerçekleşen satış tutarının %68'inin çiftçiye aktarılması da yine gelirin paylaşımında adaleti teşvik eden bir düzenleme olarak gösterilebilir. Fabrikalar ise çiftçilerin daha kaliteli üretim gerçekleştirmeleri için çeşitli teşvik sistemleri geliştirmişler. Özetle, sistemin tamamı tarladan başlayarak kaliteli üretimi teşvik ediyor ve bunun ödülü de şüphesiz müzayedede daha yüksek fiyatla ürünlerin satılması olarak gösterilebilir.

Ticaret Odası'na gerçekleştirilen ziyaret esnasında müzayede salonunda devam eden satış seansınakatılım sağlandı. Her müzayede gününde 08:00-18:00 arasında satışlarının devam ettiği ve günde ortalama 3.000 ton çay satışı gerçekleştirildiği yetkililer tarafından ifade edilmiştir.

3.2. StassenExports (Pvt)

Ltd ile görüşme

CEO

HarejawaJayawardena, Direktör
HasithaStassenJayawardena ve
Çay Genel Müdürü
RajivMayhangaweera ile görüşme
gerçekleştirildi. Yıllık 25.000 ton

civarında çay ihracatı yapan firma Sri Lanka'nın en büyük beş ihracatçısı arasında yer alıyor. Grubun çay haricinde turizm, liman işletmeciliği, hayvancılık, yaş meyve-sebze ticareti, sigortacılık, GSM operatörlüğü ve içecek sektörlerinde önemli yatırımları bulunuyor.

Sayın Jayawardena Türkiye'nin uygulamakta olduğu gümrük politikasının değiştirilmesi ile daha avantajlı bir konuma yerleşeceğini ifade etti. Türkiye'nin önemli bir çay tüketim ülkesi olmasının yanında coğrafi konumu itibariyle Rusya ve Ortadoğu gibi önemli pazarlara da hakim olması nedeniyle Türk ayı ile Sri Lanka ayının harmanlanması sonucunda tüketicilerin daha fazla beğeneceği ürün eşitleri geliştirerek önemli bir yurtdışı pazar yakalanabileceğini ifade etti. Bunun sadece bir varsayım olmadığını ve Altunkaya gibi Türk firmalarının zaten bu Şekilde çalışarak önemli miktarda satışlar gerçekleştirdiğine değindi.

Sayın Jayawardena'ya Rize hakkında temel bilgiler verdikten sonra kendi sunduğu vizyonu da destekleyecek olan başta Doğu Karadeniz Endüstri Gelişim Bölgesi projesi olmak üzere bir takım çalışmalardan da bahsedildi. Rize'nin küresel çay sektöründe bir bağlantı noktası olmasında önemli etkileri olacağı düşünülen projenin oldukça ilgilerini çektiğini belirttiler.

Turizm sektöründe Sri Lanka, Hindistan, in ve Malezya'da 22 adet 5 yıldıızlı oteli bulunduğu belirtilen gruba Çayeli Kuspa arazisi ile ilgili bilgiler de sunuldu. Bunlardan bir tanesinin de çay oteli olduğu belirtildiğinden Avrupa'ya en yakın çay üretici bölgede yer alan böylesi bir arazide çay temalı turizm merkezi yatırımı yapması konusunun da ilgilerini çektiğini belirttiler. Sayın Jayawardena ile önümüzdeki günlerde planlanacak olan bir Türkiye ziyareti ile her iki proje alanı için yerinde incelemelerde bulunulması kararlaştırıldı.

3.3. WatawalaPlantations(Pvt) Ltd ile görüşme

CEO DushyRatnasingham, Direktör SidathPerera ve Dış Ticaret Müdürü NathanielUmesh ile firmanın Colombo'da yer alan paketleme tesisinde toplantı gerçekleştirildi. Toplantı öncesinde firmanın kendi plantasyon alanlarından ürettiği ve harmanladđı siyah, yeşil, beyaz ve meyve aromalı çayların tadımı gerçekleştirildi.

Kendi plantasyon alanlarında yılda 10.000 ton kadar üretim gerçekleştirdiklerini ifade eden CEO Dushy buna ek olarak 10.000 kadar daha müzayededen alım yaptıklarını ve başta Rusya ve Orta Doğu lkeleri olmak üzere 70 ülkeye ihracat yaptıklarını ifade etti. Premium aylar ve meyve aromalı çayların ise ağırlıklı olarak Avrupa ve Kuzey Amerika pazarları tarafından talep edildiği belirtildi. Firmanın

Dünya ay Sektörünü İnceleme, Sri Lanka, 16-21 Şubat 2015

yurtdışı pazarlar için ana markası olan Zesta'nın ülkemizdeki bazı marketlerde de satıldığı biliniyor.

3.4. Sri Lanka Plantasyon Bakanı ile görüşme

Heyetin Sri Lanka Plantasyon Bakanlığı'na ziyareti esnasında Sri Lanka Plantasyon Bakanı LakshmanKiriella, Müsteşar AnuraJayawickrema, Sri Lanka Çay Borsası Direktörü

GeoffAloysius ve Sri Lanka Türkiye Büyükelçisi BharathiWijeratne katılımında toplantı gerçekleştirildi.

Görüşmenin ana gündemi iki ülke arasındaki mevcut çay ticaretindeki sıkıntıların aşılmasına yönelik çözüm önerilerinin tartışılması idi. Sayın Bakan, çay sektöründe en büyük pazarlarının yıllık 80.000 ton kuru çay ile Rusya olduğunu ikinci sırada ise yıllık 44.000 ton ile Türkiye'nin geldiğini ifade etti. Türkiye'ye gümrük kayıtlarında ise bu rakam 3.000 ton civarlarında görünüyor. Türkiye'ye çay ithalatında uygulanan %145'lik gümrük vergisinin durumu değiştirmedikini ifade eden Sayın Bakan mevcut uygulamanın Türkiye'nin vergi kaybına da sebep olduğuna işaret ediyor. Temel beklentileri vergilerin daha makul bir seviyeye indirilerek bu ticaretin resmi kanallardan yapılmasını motive etmek ve aynı zamanda işbirliği çalışmaları ile Rusya, İran, Irak ve Suriye pazarlarındaki iki ülkenin pazar payını artırılmasına destek sağlanması şeklinde özetlenebilir.

Sri Lanka kanunları gereği ülkede şahısların 500 dönümden fazla arazi sahibi olması mümkün değil. 1974 yılında gelen sosyalist hükümetin belirlenen sınırın üzerindeki özel mülkiyetteki arazileri kamulaştırması sonucu devletin elinde önemli bir arazi envanteri oluşmuş. Tarımsal faaliyetlerde bulunmak isteyen firmalar herhangi bir üst limit sınırı olmaksızın arazileri kiralayarak işletebiliyorlar. Plantasyon bakanı bu doğrultuda, Sri Lanka'da yatırım yapmak isteyen iş adamlarına 15.000 hektara kadar çay tarımına uygun plantasyon alanı sunabileceklerini de ifade ediyor.

Sri Lanka'da çay tarımının %80'inin küçük arazi sahipleri tarafından gerçekleştirildiği ifade ediliyor. Diğer taraftan, burada küçük olarak ifade edilen arazilerin 50-100 dönüm arası olduğunu göz önünde bulundurunca Türkiye ölçeği ile aradaki fark da anlaşılabilir. Ülkemizde miras yoluyla git gide daha da küçülen araziler tarımsal faaliyetlerin ekonomik olarak yürütülmesine de engel olmakta ve bu doğrultuda kaliteyi artıracak üretim uygulamalarına yatırım yapılamamasına sebep olmaktadır.

Türkiye Delegasyonunu temsilen söz alan Çaykur Genel Müdürü İmdat Sütüoğlu çay sektörüne yönelik Türkiye'deki dış ticaret uygulamalarının Sri Lanka'da olduğu gibi ülkemizde de bu sektörde üreticileri korumayı hedeflediğine işaret etmiştir. Ülkemizde çay sektöründe 200.000 üreticinin bulunduğunu ve bir milyon insanın geçim sağladığını ifade eden Sayın Sütüoğlu, mevcut gümrük vergisi uygulamasının sorunu çözmediğinin farkında olduklarını ve yeni bir uygulama yapılması konusundaki görüşlerini ifade etmiştir. İki ülkenin bölge pazarlarında güç birliği yapması fikrine sıcak baktıklarını ifade etmiştir.

3.5. Çay Butiği ziyareti

Sri Lanka Çay Borsası tarafından işletilen çay butiğinde en büyük Ceylon çay markalarının yanı sıra daha küçük ölçekli üretim yapan ve genelde pazarda pek bulunmayan *Dünya Çay Sektörünü İnceleme, Sri Lanka, 16-21 Şubat 2015*

markaların çaylarını da satın almak mümkün. Bu butik çay satış merkezinde çay tadımı yaparak damak tadınıza uygun çayları satın alma şansının yanı sıra zengin menüsü ile

karnınızı doyurma imkanı da sunuluyor.

Delegasyon çay butiği ziyareti esnasında hem Sri Lanka'da üretilen çeşitli çayları ve bunların sunumlarını incelerken hem de çay çarşısı projesinde de kullanılacak tasarımlara ilişkin fikirler toplamış oldu.

3.6. Çay İhracatçıları Birliği ile toplantı

Çay İhracatçıları Birliği üyesi 22 firma temsilcisinin katılımında gerçekleştirilen toplantı ile iki ülke çay sektörünün işbirliğinin geliştirilmesi için yapılabilecek çalışmalar üzerine görüş alışverişinde bulunuldu. Burada da yine ana gündem Türkiye'nin uygulamakta olduğu gümrük vergisi oranları ve

bunların düşürülmesi ile ilgili beklentiler idi. Bunun gerekçeleri yine uygun bir şekilde izah

edildi. Diğer taraftan, vergi oranları yerinde yapısal reformlar ile çözümler getirilmesi konusundaki hazırlıklar ile ilgili de bilgi verildi. Ek olarak, Rize'nin devam eden lojistik merkez yatırımları ile küresel sektör için önemli bir bağlantı noktası haline

geleceği ve bu konuda birlikte çalışılabileceği ifade edildi. Genel olarak, bu projenin çay ihracatçılarının ilgisini çektiği ve işbirliğine sıcak baktıkları ifade edilebilir.

3.7. Türkiye Sri Lanka Büyük Elçisi ziyareti

Sri Lanka Büyükelçimiz Sayın İskender Okyay resmi konutunda ziyaret edildi. Sri Lanka ile ilgili tecrübelerine dayalı olarak çeşitli konularda bilgiler alınan Büyükelçi ile çay sektörüne yönelik yapılabilecek çalışmalar konusunda görüş alışverişinde bulunuldu.

3.8. Sri Lanka Çay Araştırma Enstitüsü ile görüşme

Çay Araştırma Kurulu Başkanı Prof.Dr. SarathIlangantileke ve Çay Araştırma Enstitüsü CEO'su Dr. SarathAbeysinghe başta olmak üzere merkezin 10 kadar yöneticisinin katılımında gerçekleştirilen toplantıda delegasyonumuza çalışmalar hakkında bilgiler verildi.

1925 yılında İngilizler tarafından kurulan merkezin şu anda altı ayrı bölgede araştırma birimleri bulunuyor. Ziyaret edilen NouwaraEliya şehrindeki merkez 1.350 dönüm kadar arazi

üzerinde faaliyetlerini yürütüyor. Merkezde gerçekleştirilen faaliyetler temel olarak şu şekilde özetlenebilir;

- Melezleme yöntemi ile daha verimli ve kaliteli türler geliştirilmesi,
- Yeni türlerin çelikleme ile çoğaltılması ve bahçe testlerinin gerçekleştirilmesi,
- Fidanyetiştirme ve çiftçilere satış,
- Çay tarımına yönelik yöntemlerin geliştirilmesi için çalışmalar,
- Hastalık ve zararlılarla mücadele için araştırma,
- Çay işleme teknolojilerinin geliştirilmesi için Ar-Ge çalışmaları.

Sri Lanka'da çay tarımının 150 yıl kadar önce getirilen tohumlar ile başladığını belirten Enstitü CEO'su verimin artırılması için yeni türler kullanılarak bahçe yenileme çalışmalarının 1950'lerde başladığını ifade etmiştir. Halihazırda bahçelerin %50 kadarının geliştirmiş oldukları yeni türler ile yeniden plantasyon yapıldığı belirtilmiştir. Tohumla ekilen arazilerde hektar başına yıllık kuru çay üretiminin 1.000 kg olduğu yeni plantasyonlar ile bu rakamın 3.000 kg'a kadar çıktığı ifade ediliyor. Sri Lanka için ortalama randımanın (yaş çaydan kuru çay elde etme oranı) %22,5 olduğu belirtiliyor.

Türkiye'deki çaylıkların da tamamına yakınının tohumla üretildiği ve bunları yenilemek konusunda hazırlıklar olduğu ifade edildi. Bu konuda Sri Lanka'daki kurumların tecrübe ve bilgilerinden yararlanmak istenildiğinin belirtilmesi üzerine Bakanlık seviyesinde gerçekleştirilecek işbirliği anlaşmaları sonrasında ortak araştırma çalışmaları yapmak ve Türkiye ile türlerini paylaşmak konusunda açık fikirli olduklarını ifade ettiler. Özellikle, araştırmacı değişim ve staj programları ile RTE Üniversitesi ile de çalışılabileceği ifade edildi. Bu konulardaki girişimlerin başlatılması için mutabakat sağlandı.

Sri Lanka'da çay plantasyon alanlarının yüksek, orta ve alçak bölge olarak sınıflandığı ve çayın sertliğinin de yüksek bölgede daha fazla olduğu, aşağılara doğru azaldığı belirtilmiştir. Çay hasadı tüm bölgelerde yıl boyu devam etmekte olup, alçak bölgelerde 5 gün, yüksek bölgelerde ise 7 günde bir çay toplandığı ifade edildi. Yüksek bölgeler için Ocak-Mart aylarında elde edilen ürünün en kaliteli ürün olduğu diğer bölgelerde ise Temmuz-Ağustos dönemi hasatının en kaliteli ürün olduğunu ifade ettiler..

Sri Lanka'da çay hasadının %95'i elle gerçekleştiriliyor. Çaylıkların otlardan temizlenmesinin de elle yapılması tavsiye ediliyor.

Çay plantasyonlarının yenilenmesi için uygun olan arazilerde araçlar kullanılırken duruma göre elle işlem de yapılıyor. Bir dönüm arazinin yenilenme maliyetinin yaklaşık 2.000 USD olduğu ifade edildi. Her yıl çay plantasyonlarının %4'ünün yenilenmesi hedefleniyor. Yenileme yapılması halinde devletin çay satışından alınan %4,5'lik vergiyi 4 yıllığına teşvik olarak üreticiye verdiği belirtiliyor. Ayrıca, bahçe bazında verimin sürekli denetim altında tutulduğu ve genelde verim durumuna da bağlı olarak 4-5 yılda bir budama yapıldığı ifade ediliyor. Budama yapılan taze dal ve yapraklar çay fidanları arasına açılan

kanallara gömülerek doğal gübreleme yapılması sağlanıyor.

3.9. Waltrim Çay fabrikası ziyareti

WatawalaPlantations Ltd. tarafından işletilen Waltrim çay fabrikasına gerçekleştirilen ziyaret esnasında Bölge Yöneticisi

UdeniWanigathunge'den plantasyon alanları ve fabrika hakkında bilgiler alındı.

Günlük 25 ton işleme kapasitesi bulunan fabrika 4.000 dönüm alana sahip plantasyon alanlarından elde edilen yaş çayı işleyerek siyah çay üretimi gerçekleştiriyor. Bölge yöneticisi fabrikaya ek olarak firma tarafından yönetilen tüm bu plantasyonun bakımı, toplanması ve lojistik işlerinin de yönetimini

gerçekleştiriyor. Firmaların bu büyüklükte plantasyonlara sahip olmaları kaliteyi yönetmelerini de kolaylaştırıyor.

3.10.Ceylon Çay Müzesi ziyareti

Ceylon Çay Müzesi, Kandy şehrine üç kilometre mesafede Hantana bölgesinde 1925 yılında kurulmuş olan dört katlı bir fabrikanın üretime kapanması sonrasında müzeye dönüştürülmesi ile kurulmuş. Ziyaretçilerine Sri Lanka'da çay tarımının gelişiminden eski zamanlardaki üretim yöntemlerine kadar bir çok konuda bilgiler sunan önemli bir mekan. Burada çayı Sri Lanka'ya getiren İngilizlerin de çalışmalarına ilişkin bilgiler ve o dönem kullandıkları malzemeler sunuluyor.

3.11.Radugannawa Çay fabrikası ziyareti

Kandy şehrinde yer alan Radugannawa çay fabrikası günlük 3 ton işleme kapasitesi ile küçük bir fabrika olmasına rağmen şehir merkezine yakınlığı nedeniyle turistlerin sıkça ziyaret ettikleri önemli bir tesis haline gelmiş. Turistlerin yoğun ilgisi nedeniyle işletme sahipleri aynı zamanda bir turistik tesis gibi işletmek amacıyla çay tadım salonu ve çay satış birimlerini de kurmuşlar. Turistlerin ziyareti ve tur için herhangi bir ücret alınmasa da turistlere gerçekleştirilen çay satışlarının bu emeğin karşılığını fazlasıyla verdiği ifade ediliyor.

4. Görüş ve Öneriler

Sri Lanka'ya gerçekleştirilen ziyaret çerçevesinde Sri Lanka Plantasyon Bakanlığı, Sri Lanka Çay Kurulu, Sri Lanka Ticaret Odası ve Sri Lanka Çay Araştırma Enstitüsü gibi önemli kamu ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra çay üretim, plantasyon, paketlenme ve ihracatı ile ilgili faaliyetler yürüten özel sektör firmaları da ziyaret edildi. Bu ziyaretlerden edinilen temel izlenim Sri Lanka'da çayın ekonomik değerini artırmaya yönelik olarak tüm aşamalarda kalite iyileştirmesine odaklanıldığı olmuştur.

Ülkemiz çay sektörüne yönelik olarak bu seyahatten çıkarılabilecek en önemli dersler şu şekildedir;

- RTE Üniversitesi bünyesinde Çay Araştırma Enstitüsü kurularak Sri Lanka ve benzeri ülkelerdeki çay araştırma enstitüleri ile kurumsal olarak iletişime geçilmesi, ortak projeler, bilgi transferi ve araştırmacı değişim programları için işbirliği anlaşmaları ve protokollerin imzalanması,

- Türkiye iklim koşullarına uygun çay klonlarının geliştirilmesi için kapsamlı araştırma programlarının başlatılması ve bu programlarda tespit edilen türlerin çoğaltılarak yeni plantasyonlarda kullanılması için fidan yetiştirme alanlarının oluşturulması,
- Yaş çay verim ve kalite artışı için plantasyon çalışmalarının planlanması, maliyet hesapları yapılarak finansman desteği konusunda mevzuat çalışmalarının yapılması ve bir an önce çay bahçeleri rehabilitasyonuna başlanması,
- Üreticinin çay tarımında yenilikçi ve daha iyi yöntemler konusunda bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetlerin planlanması,
- Kalitenin artırılması için üreticiden, çay işçisine kadar yaş çayın kuru çaya dönüşümü sürecinde etkileşimde bulunan herkesin kalite anlayışı konusunda eğitim verilmesi,
- Yaş çayın fabrikalara taşınması süreçlerindeki olumsuz koşullar nedeniyle oluşan kalite sorunlarının azaltılması için lojistik tedbirler geliştirilmesi ve uygulamanın yaygınlaştırılması
- Kuru çay satışlarına yönelik borsa sistemine geçiş için çalışmalar yapılarak üretici ödemelerinin istikrarlı ve adil paylaşım modeline dayanan bir anlayışla gerçekleştirilmesinin temin edilmesi
- Fiyat yapılanmasının kalite unsuru üzerine odaklanmasını sağlayacak sistem tasarımı ile Türk çayında kalitenin teşvik edilmesinin sağlanması,
- Beyaz çay başta olmak üzere özel ürünlere ilişkin borsa sistemi üzerinden bir satış denetim mekanizması uygulanması,
- Türk beyaz çayı ve yeşil çayı için coğrafi ürün işaretinin öncelikle alınması ve denetim mekanizmasının kurulması
- Siyah çay haricinde yeni ve niş pazarlara yönelik ürünlerin geliştirilmesi için çalışmalar yürütülmesi,
- Türkiye'ye çay girişini azaltarak çay üreticilerini korumak amacıyla uygulanan gümrük vergisinin kaçakçılığı teşvik ettiği ve sektöre daha fazla zarar verdiği gözlenmektedir. Bu nedenle, sistemin pestisit ve kalite standartlarına dayalı bir anlayış ile çay ithalatını denetim altına alması ve nispeten düşük gümrük vergisi uygulanarak kaçakçılığın da cazibesinin azaltılması önerilmektedir.

Uluslararası ağ oluşturulması amacıyla düzenlenen bu ve benzeri çalışma ziyaretleri Türk çay sektörü paydaşlarının eksiklerini görmeleri açısından da son derece önemli katkılar sağlamaktadır. Diğer taraftan, ülkemiz ve bölgemiz açısından son derece önemli bir yeri olan

ay sektöründe iyileştirme çalışmaları ancak ve ancak tüm paydaşların katılımında gerçekleştirilirse istenilen sonuçların elde edilebileceği düşünölmektedir. Bu doğrultuda, bölgemizdeki çay sektörü yapılanmasının sahip olduğu kümelenme potansiyelinin geliştirilmesine yönelik stratejilerin belirlenerek uygulamaya konulması gerekli görölmektedir.

Ayrıca, Sri Lanka için önemli pazarlar olan Rusya, Avrupa ve Orta Doğu pazarlarına erişim açısından önemli bir konumda yer alması nedeniyle Doğu Karadeniz Endüstriyel Gelişim Bölgesi projesi görüşülen iş adamlarının oldukça ilgisini çekmiştir. Bu durum göstermektedir ki bölgede gerçekleştirilecek lojistik yatırımların öngöröleden çok daha geniş bir alanda etkileri olacaktır. Bu doğrultuda, projenin başlaması ile birlikte tanıtım için etkinlikler düzenlenmesi firmaların lojistik operasyonlarını bölgeye taşıması için son derece önemli görölmektedir.